

# MONIPUOLISEEN KIELENKÄYTTÖÖN ROHKASEVA S2-OPPIKIRJA

*Suomi2. Kaisa Tukia, Eija Aalto, Peppi Taalas ja Sanna Mustonen.* Helsinki: Otava. *Minä ja arki: oppikirja* 2007, 216 s. ISBN 978-951-1-21654-4. *Minä ja arki: opettajan opas* 2007, 279 s. ISBN 978-951-1-22333-7. *Minä ja arki: äänite ja äänitteen tekstivihko* 2007, 2 cd, 57 s. ISBN 978-951-1-22521-8. *Minä ja media: oppikirja* 2008, 208 s. ISBN 978-951-1-22781-6. *Minä ja media: opettajan opas* 2008, 254 s. ISBN 978-951-1-22782-3. *Minä ja media: äänite ja äänitteen tekstivihko* 2008, 2 cd, 70 s. ISBN 978-951-1-23432-6.

**S**uomi2-oppikirjasarja on tarkoitettu ensisijaisesti yläkoulun suomi toisena kielenä (S2) -opetukseen. Sarjan jokaiseen osaan kuuluu oppikirjan lisäksi kattava ja yksityiskohtainen opettajan opas, äänite sekä äänitteen tekstivihko. Kirjat on suunniteltu ja nimetty teemoittain (Minä ja arki, Minä ja media, Minä ja yhteiskunta), ja kirja onkin tarkoitettu valittavaksi oppilaan taitotason, ei esimerkiksi iän tai luokkasteen mukaan. Minä ja arki -kirjan (jatko-osa MA) pääteemoja ovat oppilaan lähipiiri, koulu sekä suomalainen elämäntapa ja kertomusperinne. Minä ja media -kirjassa (MM) aiheina ovat erilaiset mediatekstit ja suomalainen mediamaisema. Tässä arviossa käsittelemme näitä kahta ensimmäistä osaa. Sarjan kolmas osa, Minä ja yhteiskunta, ilmestyi kesällä 2009. Se käsittelee suomalaisen yhteiskunnan ominaispiirteitä ja yhteiskunnan aktiivisena jäsenenä toimimista.

Tekijöiden mukaan kirjasarjaa on mahdollista käyttää yläkoulun lisäksi myös alakoulussa ja toisen asteen opetuksessa sekä Suomi-koulujen oppikirjana. Kirjat soveltuvat kuitenkin parhaiten yläkouluun, sillä kirjoissa on käytetty teksteinä paljon yläkoulujen muiden oppiaineiden oppikirjoista poimittuja tekstejä. Lisäksi kirjojen taitto ja kuvitus sekä sanasto ja aiheet istuvat parhaiten suomalaisten yläkouluikäisten maailmaan. Kohderyhmä näkyy kirjojen

teksteissä, joissa esimerkiksi *mesetetään* ja *käydään Hesessä*.

Suomen kielen oppikirjat ovat vanhaan edustaneet formalistista lähestymistapaa, niin että ensin on opeteltu säännöstö ja sen jälkeen on harjoiteltu muodostamaan rakenteita sääntöjen mukaan. Suomi2-kirjasarja puolestaan edustaa funktionaalista näkökulmaa kieleen ja sen opetukseen. Siinä monet muodot esiintyvät teksteissä ennen kuin niitä opetellaan analysoimaan. Säännönmukaisuuksiin tutustumisenkin lähtee liikkeelle käytöstä ja oppijan omasta analyysistä. Kuitenkin kirjoista löytyy myös valmiiksi annettuja teoriaosuuksia, eli kieliopin oppimista ei jätetä pelkästään kielen oppijan oman analyysin ja päättelyn varaan. Kirjojen käyttölähtöisyys näkyy jo sisällysluettelon tasolla: kirjat on jaettu osiin aihepiirien mukaan ja käsiteltävät kielioppiasiat motivoituvat teemoista.

## OPAS OPETTAJAN TUKENA

Molemmissa Suomi2-sarjan kirjoissa on opettajan apuna hyvin yksityiskohtainen opettajan opas. Oppaissa on sekä tarkat kuvaukset harjoitusten päämääristä että selvitys oppikirjojen taustalla vaikuttavasta ideologiasta. Vaikka opettajan oppaat ovat tuhteja paketteja, ne eivät kuitenkaan pidä sisällään vastauksia harjoituksiin. Sarjan tekijät perustelevat ratkaisuaan sillä, että



harjoituksiin ei aina ole vain yhtä ratkaisua ja että opettajan on hyvä tehdä itsekin harjoitukset tutustuakseen kirjaan omakohtaisesti ja löytääkseen itselleen ja ryhmälleen parhaiten sopivan tavan käyttää kirjasarjaa. Opettajan oppaista löytyy vinkkejä ja neuvoja kappaleiden käsittelyyn, kuvaukset harjoitusten tavoitteista sekä lisätehtäviä, kokeita ja apua arviointiin. Jokaisen kappaleen osalta on eritelty, mitkä teemat ovat oppimisen kohteena, mitä tekstilajeja edustavia tekstejä kappaleessa esiintyy sekä mitä rakenne- ja kielioppiasioita käsitellään produktiivisesti eli omaa tuottamista harjoitellen ja mitä reseptiivisesti eli ymmärtämistä painottaen. Esimerkiksi *Minä ja media* -kirjan kappaleessa 3 (s. 46–63) oppimisen kohteena on oppimis- ja luku-tekniikoiden kehittäminen, tekstilajeina oppikirjateksti, tietoteksti ja sanakirja ja käsiteltävinä rakenneasioina lauseke ja sen pääasana oppikirjatekstissä sekä ydinsana ja ydinvirke. Tämä erittely mahdollistaa sen, että opettaja näkee oppaasta käytännössä, miten kielioppi, teema ja yhteys muihin oppiaineisiin nivoutuvat toisiinsa. Kirjan sisältöjen tarkka erittely helpottaa myös opetuksen eriyttämistä.

Suomi2-sarjan kirjoissa otetaan huomioon Eurooppalaisen viitekehyksen taitotasot. *Minä ja arki* on suunnattu A2-tasolta aloittaville S2-käyttäjille, kun taas *Minä ja media* lähtee tasolta B1. Taitotasoasteikko esitellään opettajan oppaissa ja samalla havainnollistetaan, millaisista harjoitteista oppija hyötyy kullakin tasolla (MA s. 40–50, MM s. 55–69). Kirjasarjan tekijöiden mukaan taitotasoasteikko on suuri apu kielitaidon ja oppimisen arvioinnissa sekä tavoitteiden asettamisessa. Tekijät ovat liittäneet opettajan oppaasiin arvioinnin avuksi myös arviointilomakkeita sekä neuvoja kielitaidon osa-alueiden arvioimiseen. Suuri osa arviointimateriaaleista liittyy kuitenkin oppikirjan valmiisiin kokeisiin. Kokeet on

eroteltu kirjoittamisen ja tekstin ymmärtämisen, puhumisen ja puheen ymmärtämisen kokeisiin. Jotkin koetehtävät vaikuttavat erittäin haastavilta. Toisaalta saman kokeen tehtävien taso saattaa vaihdella huomattavasti: esimerkiksi saman kokeen yhdessä tehtävässä merkitään kuvaan huonekalut ja nimetään ne (MA s. 212) ja toisessa täydennetään dialogi ja kirjoitetaan kertomus (MA s. 210–211).

Koska sarjan molempiin osiin liittyy oma opettajan opas, päällekkäisyyksiä syntyy väistämättä. Esimerkiksi ideologiaa ja taitotasoasteikkoa esitellään molemmissa oppaissa kattavasti. Vaikka painetuilla oppailla on omat etunsa esimerkiksi sähköisiin materiaaleihin verrattuna, voisi jatkossa harkita, kannattaisiko kirjoille yhteinen johdanto-osuus toteuttaa sähköisessä muodossa.

## **TAVOITTEENA AKTIIVINEN OPPIJA**

S2-oppijan oma päättely ja aktiivisuus painottuvat sekä kirjojen tehtävissä että kappaleiden sisällöissä. Oppilaat pääsevät heti *Minä ja arki* -kirjan aluksi tutustumaan kielitaidon eri osa-alueisiin ja tekemään oman kielitaitoprofiilin (s. 29). *Minä ja media* -kirjassa profiili päivitetään (s. 48–49). Päivitystä seuraa tehtäviä, jotka orientoivat oppilasta tarkkailemaan ja kehittämään kielitaitoaan itsenäisesti. Kirjasarjan laatijat painottavat, että suuren osan oppimisesta pitäisi tapahtua muualla kuin oppitunneilla, jotta oppitunneilla voisi ensisijaisesti keskittyä opitun jäsentämiseen. Tämä on melko kunnianhimoinen tavoite, minkä sarjan laatijat itsekin myöntävät. Heidän mukaansa niin oppilaiden kuin opettajienkin tulisi nähdä luokan ulkopuolinen arki, media ja muiden aineiden oppitunnit S2-opetuksen tärkeänä resurssina. Suomi2-sarja ohjaa oppilasta tarkkailemaan kieltä luokan ulkopuolella ja omaksuma näkemästään

ja kuulemastaan tietoisesti aineksia omaan kielenkäyttöön. Oppijan oma aktiivisuus kielitaitonsa rakentajana nousee vielä sarjan ensimmäistä osaa vahvemmin esiin Minä ja media -kirjassa. Jokainen kirjan kymmenestä kappaleesta alkaa »Ulos luokasta!» -aukeamalla, jossa oppilasta ohjataan toteuttamaan jokin itsenäinen projekti. Projektien aiheita ovat muun muassa lehtimainoksista (s. 9) tai ympäristöaiheisista lehtiartikkeleista (s. 109) koottu esitys, oppimispäiväkirjan pito muiden aineiden oppitunneilla (s. 47) ja pieni tutkielma kolmesta nettisivustosta (s. 65).

Suomi toisena kielenä eroaa muista oppiaineista siten, että siinä opittava aines ei ole ainoastaan oppimisen kohde vaan myös väline muiden aineiden opiskeluun. S2-opetuksen merkitys muiden oppiaineiden hallinnan kannalta on otettu huomioon Suomi2-sarjassa. Erilaiset oppimisstrategiat ovat Minä ja arki -kirjassa pääteemana jopa kahdessa kappaleessa (s. 97–122), ja oppimisstrategioiden yhteydessä käsitellään paitsi suomen kielen myös muiden kouluaineiden opiskelua. Myös Minä ja media -kirjassa harjoitellaan muiden oppiaineiden tekstien avaamista (s. 58–59), vaikka sarjan toisessa osassa suurin paino onkin mediateksteillä ja myös kaunokirjallisia tekstejä käsitellään ensimmäistä osaa enemmän. Minä ja arki -kirjassa harjoitellaan oppimisstrategioiden yhteydessä koevastauksen kirjoittamista (s. 116–118). Siinä tekstilajin opiskelu yhdistyy opiskelutaitojen harjaannuttamiseen. Oppilasta rohkaistaan Suomi2-sarjassa ottamaan huomioon myös oma äidinkieliensä. Sarjan kummassakin osassa on esimerkiksi tehtäviä, joissa oppilasta kehoitetaan pohtimaan, missä tilanteissa hänen on helpompi käyttää äidinkieltään, missä taas suomea (MA s. 26; MM s. 90). Oman äidinkielen kuljettaminen suomen kielen opiskelun rinnalla voi parhaimmillaan kehittää oppilaan

tietoisuutta kummastakin kielestä. Kieli-tietoisuutta ja oman oppimisen tarkkailua kehittää myös itsearviointi, johon oppilasta kehoitetaan joka kappaleen lopussa. Välillä myös uuden asian käsittely alkaa orientoivalla itsearviointiosuudella, jossa oppilas voi pohtia, mitä hän asiasta jo etukäteen tietää. Itsearviointitehtävät ovat tyypillisesti valmiita väittämiä sisältäviä rasti ruutuun -tehtäviä.

## AIHEPIIRIT JA TEKSTILAJIT

Suomi2-sarjan kirjat rakentuvat aihepiireittäin, ja kappaleet on nimetty teemoitain. Jokainen kappale alkaa kuvalla tai kuvasarjalla, joka johdattelee kappaleen aiheisiin. Kuvan ja kappaleen tutkiminen ja silmäily ohjaavat oppilasta liittämään kappaleessa käsiteltävät asiat alusta alkaen omaan elämään. Alustavassa keskustelussa oppilaiden kanssa opettajakin saa parhaassa tapauksessa käsityksen ryhmäläisten odo- tuksista, taidoista ja aiheeseen liittyvän sanaston laajuudesta.

Nuorella toisen kielen oppijalla on vaikea tehtävä. Hänen on opittava toimimaan vakuuttavasti monenlaisissa tilanteissa ja eri yhteisöjen jäsenenä: muodollisissa tilanteissa kuten koulun kokeissa ja myöhemmin vaikkapa työhaastatteluissa on hallittava huoliteltu ja asiallinen kielenkäyttö, kavereiden kanssa ja internetissä on voitava sulautua joukkoon, puhua ja kirjoittaa uskottavasti muiden nuorten tavoin. Kielenkäyttötilanteita ei voi jaotella tarkkarajaisesti luokkiin, eikä opettaja voi antaa yksiselitteisiä ohjeita sopivasta kielenkäytöstä eri tilanteissa. Kielenkäyttäjän onkin itse opittava tunnistamaan tilanteita ja tekstilajeja ja muokattava kielenkäyttöään tekemiensä havaintojen mukaan.

Suomi2-oppikirjoissa esiintyy alusta alkaen sekä puhuttuja että kirjoitettuja tekstejä. Funktionalistisen ideologian mu-



kaan tekstit ovat joko autenttisia tai sellaisia mahdollisimman hyvin jäljitteleviä. Tyyliään puhekielisiä tekstejä esiintyy paitsi äänitteiden kuunteluharjoituksissa myös kirjoitettuna oppikirjoissa. Tätä saattaa moni perinteisempiin oppikirjoihin totunut opettaja vierastaa. Puhetta imitoivan kielen painamista oppikirjaan voi myös kritisoida — onhan suomea äidinkielenäänkin puhuvilla nuorilla usein puhekielisyyskiä sellaisissa teksteissä, joihin ne eivät kuulu. Materiaali pyrkii kuitenkin näyttämään oppilaille sen tosiasian, että puhuttu kieli ei ole aina epämuodollista ja kirjoitettu kieli muodollista. Kirjat oheismateriaaleineen kehottavat kielenkäyttäjää havainnoimaan rekisterien valtavaa kirjoa. Puhekielisissä teksteissä sananvalinnat ovat nuorten näkökulmasta onnistuneita ja puhutun kielen taltiointi niin ajatonta kuin se ylipäättään voi olla. Molemmissa Suomi2-kirjoissa myös kiinnitetään kohdistetusti huomiota puhe- ja kirjakielen eroihin. Erojen esittely on välttämätöntä, sillä suomen kielessä erot ovat laajemminkin katsottuna suuret, ja kielen oppija joutuu päivittäin käyttämään molempia kielimuotoja. Näin kielen opiskelu opitunnilla ei jää irralliseksi oppilaan arjesta, ja parhaimmillaan oppilaan omat havainnot saadaan opetuksen voimavaraksi.

Minä ja arki -kirjassa puhe- ja kirjakielen erojen tarkastelu on paikoin hyvinkin systemaattista ja läpinäkyvää. Tehtävissä muun muassa ilmaistaan samoja asioita puhe- ja kirjakielellä (MA s.32, 46–47) sekä yhdistetään samaa tarkoittavia eri rekisterien sanoja (MA s. 33). Sen sijaan Minä ja media -kirjassa ei samaan tapaan enää korostetusti osoiteta, onko teksti puhe- vai kirjakielinen. Eri kielimuotojen vertailu sidotaan tekstilajien ja tyylien vertailuun, ja tarkastelu keskittyy käyttöfunktioihin. Toki kieliopilliset ja sanastolliset valinnatkin tulevat tehtävissä esiin, mutta niitä ei korosteta samaan tapaan kuin Minä ja arki

-kirjassa. Tämä on tarkoituksenmukaista, sillä tilanteen luonteen ja sopivan tyylin tulkitseminen jää oikeissakin tilanteissa kielenkäyttäjän tehtäväksi. Tekstilajin ja rekisterin tunnistamiseen annetaan kontekstuaalisia vihjeitä: esimerkiksi repliikit esitetään puhekuplissa tai dialogimuodossa ja tekstiviestit puhelimen näytöllä.

## KIELITAIDON OSA-ALUEET

Kirjoitettujen tekstien kirjo kirjasarjassa on laaja: oppikirjatekstejä on muokattu monen aineen oppikirjoista, asiatekstejä on poimittu internetistä ja lehdistä. Tekstit ovat paikoin sisällöltään hyvin vaativia (esimerkiksi historian oppikirjatekstit, MM s. 59, ja ilmastomuutosta käsittelevät tekstit, MM s. 114), mutta ratkaisu on perusteltu, koska S2-taustaiset oppilaat joutuvat joka tapauksessa alusta alkaen seuraamaan pääosin syntyperäisille suomalaisille suunniteltua opetusta muissa aineissa. Lisäksi mukana on uutisia, kertomuksia, satuja ja päiväkirjatekstiä — sekä perinteistä että blogitekstiä. Myös mainoksia sekä erilaisia diagrammeja ja taulukoita analysoidaan. Tyypillisesti kielten oppikirjojen kappaleet alkavat pitkällä yhtenäisellä tekstillä, johon sitä seuraavat tehtävät ja kielioppiasiat liittyvät. Myös Suomi2-kirjoissa kullakin kappaleella on tema, mutta sitä lähestytään useiden tekstien ja eri tekstilajien kautta. Ratkaisu johtaa paikoin hieman pirstoutuneeseen rakenteeseen, mutta on varmasti oppilaalle motivoivampi ja helpommin lähestyttävä kuin raskas yhtenäinen tekstimassa kappaleen alussa.

Suomi2-sarja rohkaisee opettajaa teettämään paljon kuuntelu-, keskustelu- ja saneluharjoituksia. Kirjoihin liittyvissä äänitteissä esiintyy hyvin eri-ikäisiä puhujia, sekä yksitellen että yhdessä, ja erilaiset puhujat esiintyvät heille luonteissa tilanteissa: vitsejä kertovat koululaiset, kaskuja ja satuja eläkeläiset. Äänitteiden tekstit ja

esiintyjät ovat luonteavia. Mukana on arkista vuorovaikutusta, esimerkiksi kielistudioon sopivia reagoitiharjoituksia kuten puhe-linkeskusteluja, riitatilanteita, lepyttelyä ja nuorten välistä keskustelua mielipiteistä ja mieltymyksistä (esimerkiksi MM s. 90–91, 128–130). Toiset tekstit ovat haastavia ja laajoja, kuten asiantuntijahaastattelu vertaisverkoista (MM s. 70) tai pohtiva vapaa keskustelu (MM s. 71). Äänitteillä on myös kirjan tekstejä eri rekistereissä: opetuspuheena, arkipuheena tai lukupuhuntana sen mukaan, mikä on tekstilajin kannalta mielekkäintä. Tämä tarjoaa myös opettajalle monia vaihtoehtoisia lähestymistapoja aiheeseen. Opetuksen seuraamisessa hyödyllisiä ovat varmasti myös tehtävät, joissa harjoitellaan tietystä järjestyksessä etenevien toimintaohjeiden noudattamista (MA s. 90, 110–111; MM s. 78–79). Minä ja arki -kirjassa joka kappaleeseen liittyy lisäksi sanelu, jota voi käyttää esimerkiksi tarkkuusharjoitteluna, aktivointina kappaleen teemaan tai tuntien kevennyksenä.

Suullisia harjoituksia on alusta asti runsaasti. Minä ja arki -kirjan alkupuolella keskitytään melko paljon ääntämisen ja rakenteiden harjoitteluun, ja tehtävyyppinä on esimerkiksi puhumisharjoittelun mallina toimiva dialogi, jota muokataan jonkin kielenpiirteen osalta. Valmiiden ilmausten tarjoamisen lisäksi oppilaita kannustetaan alusta alkaen tuottamaan kieltä mahdollisimman itsenäisesti sekä muodostamaan omia mielipiteitä ja kertomaan ajatuksistaan, vaikka niiden kielentäminen vielä vaikeaa olisikin.

Sekä puheen että tekstin ymmärtämisessä kirjasarjan tavoitteena on opettaa ymmärtämistaitoja, ohjata ymmärtämisprosessia ja auttaa kehittämään kielitaitoa yhdessä sisältöjen oppimisen kanssa. Sekä opettajan että kieltä opiskelevan oppilaan on myös tärkeää huomata, että ymmärtäminen on myös äidinkielisellä osittaista,

eikä luettavasta tekstistä tai kuunneltavasta keskustelusta tarvitse ymmärtää kaikkea. Oman päättelyn ja maailmantiedon hyödyntäminen on olennaista. On myös tärkeää oppia ymmärtämään, mikä lukemisen tai kuuntelemisen tavoite kulloinkin on. Silloin pystyy valitsemaan tilanteeseen sopivan luku- tai kuuntelustrategian ja kiinnittämään huomiota oikeisiin asioihin. Useimmiten luettavan tai kuunneltavan tekstin tärkein tavoite on kuitenkin herättää oppilas ajattelemaan ja keskustelemaan haastavistakin aiheista (esimerkiksi MM s. 116). Minä ja media -kirjassa näkyy selvästi se, että pidemmälle ehtineillä oppilaille S2-opetus lähenee äidinkielen opetusta: mukaan tulee yhä enemmän kirjallisuuden tulkintaa ja medialukutaidon kehittämistä.

Myös tuottamistaitoja kehitetään sekä puheen että kirjoittamisen osalta järjestelmällisesti. Kappaleiden tehtävät etenevät omasta havainnoinnista ja pohdinnasta tarkempiin harjoitteisiin ja valmistelevat näin omaan tuottamiseen. Laajemmat tuottamistehtävät on sijoitettu kappaleiden loppupuolelle, ja niissä ohjataan hyödyntämään aikaisemmin opittua: kappaleen aiheita, tehtävissä heränneitä ajatuksia, kerrattuja ja opeteltuja ilmauksia. Mukana on myös hyvin laajoja ja vaativia tuottamistehtäviä, kuten runon, tietotekstin tai novellin kirjoittaminen tai valmistellun puheen pitäminen. Tärkeää on kuitenkin huomata, että ohjeet ovat usein hyvin yksityiskohtaisia ja vaiheittaisia eikä oppilasta jätetä yksin. Tehtävä pilkotaan pieniin osiin, jotta se ei tunnu ylivoimaiselta.

## RAKENTEET JA SANASTO

Rakenteiden opiskelu on Suomi2-sarjassa pyritty kytkemään aitoon kielenkäyttöön. Taustalla on myös ajatus siitä, että käsiteltävä asia on tullut reseptiivisesti esiin jo aiemmissa kappaleissa tai oppilaan arjessa.



»Rakennetreeneiksi» nimetyt kielioppiosiot ovat varsin suppeita, vain sivun tai korkeintaan aukeaman mittaisia. Kieliopillisten muotojen säännönmukaisuudet esitetään kirjoissa napakasti ja oppilaan omaa oivalusta hakien. Muodot esitetään perinteiseen tapaan kaavioissa, mutta useimmiten muotoja kuvaava kaavio on täydennetty vain osittain valmiiksi ja oppilaat täydentävät sen loppuun muodostamalla puuttuvat muodot analogisesti valmiiksi annettujen muotojen ja aiempien tietojensa pohjalta.

Kielioppi on Suomi2-sarjassa pyrittä kaiken kaikkiaan sulauttamaan mahdollisimman luontevasti osaksi muuta kielenkäyttöä ja -opetusta niin, että muotojen harjoittelu ei näyttäytyisi oppilaalle muusta oppimisesta irrallisena tehtävänä. Tässä on kyllä onnistuttukin: Rakennetreeni-osuudet on saatu pidettyä lyhyinä, koska monissa oppikirjoissa sivu toisensa jälkeen toistuvat automaattistusharjoitukset puuttuvat Suomi2-kirjoista käytännössä kokonaan. Lisäksi kulloinkin harjoiteltavaa muotopiirrettä saatetaan kehottaa etsimään myös muualla kirjassa sijaitsevista teksteistä. Formalistisissa oppikirjoissa tekstit on saatettu laatia vain tiettyyn kielenpiirteeseen tutustumista varten, kun taas 0-sarjassa pyritään käyttämään mahdollisimman autenttisia tekstejä ja yhdistelemään toisiinsa eri asioiden opiskelua. Lausekkeen käsite otetaan ensimmäisen kerran esiin biologian ja maantiedon oppikirjatekstien yhteydessä ja esitellään siitä näkökulmasta, miten lauseke helpottaa tietotekstien lukemista — lauseke siis kytketään oppimisstrategioiden harjoitteluun (MM s. 53–57). Partisiipeja (sarjan terminologian mukaan *va/nut*-adjektiiveja) puolestaan käsitellään uutistekstin rakenteen yhteydessä (MM s. 122–123). Tämä on oivallinen tapa yhdistää esimerkiksi tekstilajiopetus kielioppiopetukseen ja samalla havainnollistaa rakenteita käytössä. Monet oppijoista saattavat kuitenkin kaivata myös

»perinteisempää» kielioppiopetusta, jotta opiskeltavat rakenteet automaattistuisivat. Suomi2-sarjaa käyttävän opettajan vastuu onkin etenkin rakenteiden opetuksessa suuri. Hänen on ohjattava oppilaita löytämään olennaiset seikat materiaalista ja teetetävä kirjan harjoitusten lisäksi omia automaattistusharjoituksia, joita monet oppilaat tarvitsevat rakenteet sisäistääkseen. Tällaisia harjoituksia on jonkin verran myös opettajan oppaan kappalekohtaisissa lisätreeneissä.

Kielioppiopetus nojaa Suomi2-sarjassa ensisijaisesti frekventtiyteen: frekventit, arkikäytössä tarpeelliset muodot ovat uutta asiaa opittaessa etusijalla, harvinaisempia voidaan käsitellä myöhemminkin tai ne saatetaan ohittaa maininnalla. Esimerkiksi Minä ja arki -kirjassa verbi-tyypeistä opiskellaan vain neljä yleisintä (s. 50–52). Välillä yleisimpien muotojen korostaminen johtaa liialliseen yksinkertaistamiseen. Minä ja media -kirjassa monikon partitiivia kuvaavassa infolaatikossa (s. 132) kerrotaan monien *i*-sanojen kuuluvan *-ia/-iä*-ryhmään (*kieli : kieliä*) ja monien *i*-lainasanojen *-eja*-ryhmään (*novelli : novelleja*). Kuitenkin monen oppilaan voi olla vaikeaa mieltää esimerkiksi sanoja *lasi* ja *pappi* lainasanoiksi. Kirjan ohjeita seuranneen oppilaan mielikuva *i*-sanojen monikon partitiivista saattaa siten jäädä hämäräksi. Frekventtiyden lisäksi kirjasarjassa kiinnitetään huomiota produktiivisen ja reseptiivisen oppimisen eroihin. Opettajan oppaissa on rakenteiden kohdalla aina erikseen mainittu, onko rakenne tarkoitettu opiskeltavaksi produktiivisesti vai reseptiivisesti. Esimerkiksi *vA*-partisiippiin tutustutaan ensimmäisen kerran Minä ja arki -kirjan alkupuolella, jossa se esitellään pääasiassa reseptiivisesti (s. 59). Minä ja media -kirjassa se opiskellaan ensiksi uudestaan reseptiivisesti (s. 40) ja muutaman kappaleen päästä lopulta produktiivisesti

(s. 122–123). Tarkoituksena on, että kun rakenne lopulta käsitellään produktiivisesti, sen opettelu ei enää tunnu ylivoimaiselta, koska sama asia on tullut jo monta kertaa esiin. Jostain kuitenkin pitää aloittaa. Minä ja arki lähtee liikkeelle persoonapronomineista, kysymyslauseista ja tunnekausatiivilauseista, joita tarvitaan yksinkertaisessakin kasvokkai keskustelussa — itsestä kertomisessa, toiselta kysymisessä ja tunteiden ilmaisemisessa. Tämä lienee luonteva tapa aloittaa, oli kyseessä sitten funktionalistinen tai formalistinen oppikirja.

Suomi2-sarjan tekijät ovat pyrkineet kieliopin opetuksessa eroon traditionaalisista kielioppitermeistä. Tekijät toteavat, että olennaista ei ole rakenteiden nimeäminen vaan niiden käyttö. Rakenteet on nimetty niitä mahdollisimman edustavasti kuvaavilla mallisanoilla. Esimerkiksi astevaihtelu on *T, K, P* -vaihtelua (esimerkiksi MA s. 54–55), omistuslause *minulla on* -rakenne (MA s. 74), paikallissijat esimerkiksi *missä*-muoto ja *mistä*-muoto (MA s. 140–142) ja adjektiivien vertailumuodot *isoMPI-* ja *isoIN*-muodot (MM s. 117). Näin termeistä onkin saatu suhteellisen läpinäkyviä ja helppokäyttöisiä. Jää kuitenkin epäselväksi, kuinka oppikirjoissa käytetyt termit suhteutuvat vieraiden kielten tunneilla käytettyyn terminologiaan. Perinteisten termien osittainen käyttö mallisanatermien rinnalla on perusteltua sikäli, että näin luodaan yhdenmukaisuutta eri kielten opiskeluun. Yleisimmät kielioppitermit, esimerkiksi preesens ja imperfekti, mainitaankin Minä ja arki -kirjassa mallisanatermien (*tänään*-muoto ja *eilen*-muoto) rinnalla (s. 84), ja Minä ja media -kirjassa käytetään jo yksinomaan preesensia ja imperfektiä (s. 94–97). Perusterminologian jonkinlainen hallinta on hyödyksi myös oppilaan tulevia, kenties eri kirjan parissa tapahtuvia suomen opintoja ja yleissivistystä ajatellen. Jotkin terminologiset valinnat tuntu-

vat ensinäkemältä oudoilta tai turhankin yksinkertaistavilta. Genetiiviä nimitetään alkuvaiheen tunnistustehtävissä *n*-muodoksi (MA s. 66), ja monikoista esitellään *t*-monikon lisäksi *a*-monikko (monikon partitiivi predikatiivilauseissa kuten *Suomalaiset kasvokset ovat terveellisiä*) (MA s. 68–69). Nämä ovat kuitenkin kielioppia keventäviä väliaikaisia ratkaisuja, joista luovutaan myöhemmin, kun on rakenteen varsinaisen analyysin aika. Kummastusta herättää kuitenkin nimitysten *kieltomuoto* ja *EI-muoto* kuljettaminen rinnakkain vielä Minä ja media -kirjassakin (esim. s. 97).

Minä ja media -kirjassa keskitytään sarjan ensimmäistä osaa enemmän oppilaan sanavaraston kasvattamiseen ja etenkin ohjataan oppilasta kasvattamaan sanavarastoon aktiivisesti ja itsenäisesti. Kappaleissa harjoitellaan produktiivisesti muun muassa joitakin johdostyyppisiä ja rakenteiden harjoittelu kytketään usein johonkin aihepiiriin liittyviin fraaseihin. Kirjan lopusta löytyvissä »Treeniohjeissa» oppilasta ohjataan myös suomi–suomi-sanakirjan käyttöön (s. 201), vaikka samalla korostetaan, että sanojen päättely tekstiyhteydestä on usein helpoin ja paras tapa selvittää niiden merkitys.

Kirjasarjan laatijat eivät kannata sanalistojen läpilukua oppimiskeinona. Kirjan kappaleissa ei olekaan mukana kielten oppikirjoihin usein kuuluvia sanaluetteloa joka kappaleen perässä. Minä ja arki -kirjassa on kuitenkin apusanastoja, joissa hankalille sanoille annetaan synonyymi tai parafrasi (esim. s. 48, 92). Kautta linjan sanaston opetuksessa korostuvat idiomaattisuus ja sanojen väliset merkityssuhteet sekä esimerkiksi rektiöt ja kollokaatiot. Kummassakin kirjassa on »Sanastotreeni»-osuuksia, joissa sanat esitellään teemoittaisina sanaperheinä. Tämän lisäksi mukaan pyritään yleensä tuomaan tietoa sanaperheen suhteesta muihin sanoihin.

▷

Esimerkiksi Minä ja media -kirjassa käsitellään asennoitumista kuvaavia verbejä ja kerrataan samassa yhteydessä verbintaivutusta sekä pyydetään oppilasta kertomaan, mikä on kunkin käsiteltävän verbin rektio (*hän pitää huolta -> minä pidän huolta + sinusta*) (s. 22). Sanaperheet saattavat äskeisen esimerkin tapaan muodostua samaan sanaluokkaan kuuluvista ja samantyyppisissä ympäristöissä esiintyvistä sanoista, ne voivat koostua samaan teemaan kuuluvista eri sanaluokkien sanoista (esim. MM s. 167) tai ne voivat muodostua sananjohtamisen ympärille (esim. MM s. 180). Minä ja media -kirjassa monet sanastoharjoitukset rakentuvat synonymian ja lähimerkityksisyyden varaan tai siten, että oppilaan pitää selittää, kuinka lähellä toisiaan olevat käsitteet eroavat toisistaan (esim. s. 80).

Sanalistojen puuttuminen kirjasarjasta on ymmärrettävää sikäli, että kirjaa käytävillä oppilailta ei yleensä ole yhteistä äidinkieltä. Sanojen opiskelu voi kuitenkin monelta jäädä vähälle huomiolle, ellei opettaja todella ohjaa oppilaita etsimään sanoja arjen tilanteista ja muodostamaan niistä sidosteisia ryhmiä. Kirjojen lopussa on oppilaalle vinkkejä sanaston opetteluun,

mutta suorien sanalistojen tekoon ei sielläkään kehoiteta. Treeniohjeissa on listattu eri tilanteisiin sopivia fraaseja, jotka kuitenkin tuntuvat hieman keinotekoisilta ja irrallisina luetteloina hankalasti käyttöön otettavilta (MA s. 201–203, MM s. 202–206).

## LOPUKSI

Suomi2-sarja on rohkea ja ulkoasultaankin piristävä avaus Suomen vielä melko perinteisellä S2-oppikirjakentällä. Kirjasarjan taustalla vaikuttava ideologia tukeutuu vahvasti konstruktivistiseen oppimiskäsitukseen ja painottaa oppijan aktiivisuutta sekä omaa kiinnostusta. Samalla opettajan rooliksi korostuu perinteisen tiedon jakajan sijaan tiedon jäsentäjän sekä oppimisen tukijan ja ohjaajan rooli. Tämä vaatii opettajalta paljon, mutta on epäilemättä etenkin toisen kielen opetuksessa järkevää ja onnistuessaan oppilaille hyvin motivoivaa. ■

HENNARIKKA KAIRANNEVA

TIINA NAHKOLA

TIINA PAUKKONEN

Sähköpostit: *etunimi.sukunimi@uta.fi*